

Бузько Наталя, студентка ф-ту
іноземних мов КДПУ

Вплив тривожності на мотивацію досягнення успіху

В наш час є дуже актуальною проблема мотивації досягнення успіху. Мотив – це одне з найістотніших понять, за допомогою якого розкривається природа людських дій, їх сутність [2]. Мотивація розуміється звичайно або як імпульс, що виникає усередині організму, або

як тяжіння, витікаюче від якого-небудь зовнішнього по відношенню до індивіда об'єкту [3]. Проблема мотивації і мотивів поведінки і діяльності – одна з фундаментальних в психології. Недивно, що проблемі мотивації і мотивів присвячена велика кількість досліджень як вітчизняних (У.Р.Ассєв, В.К.Вілюнас, В.І.Ковальов, А.Н.Леонтєв, М.Ш.Магомед-Емінов, В.З.Мерлін, П.В.Сімонов, Д.Н.Узнадзе, А.А.Файзуллаєв, П.М.Якобсон), так і зарубіжних авторів (Дж.Аткінсон, Р.Хол, К.Мадсен, А.Маслоу, Х.Хекхаузен і ін.) [2].

Американські психологи Д. Аткінсон і Д.Мак-Клелланд установили, що мотив досягнення складається з двох протилежних мотиваційних тенденцій – прагнення до успіху та уникнення невдачі [1]. Мотивація досягнення направлена на певний кінцевий результат, одержуваний завдяки власним здібностям людини, а саме: на досягнення успіху або уникнення невдачі [6].

Активний психічний розвиток підлітка зумовлює суттєві зміни мотиваційної сфери його особистості [4]. Побожування невдач – характерна риса високо тривожної дитини, це побожування в них домінує над бажанням досягти успіху. Високо тривожні учні емоційно гостріше реагують на повідомлення про невдачу, вони гірше працюють в стресових ситуаціях чи умовах дефіциту часу, відведеного на вирішення завдань [1]. Такі люди більш схильні до уникаючої поведінки. Вони можуть стривожитися, просто подумавши про певну діяльність [5].

Все вищезазначене і визначило вибір теми нашого дослідження: "Вплив тривожності на мотивацію досягнення успіху".

Об'єкт дослідження - мотиваційна сфера, в рамках якої вивчатимуться мотивація досягнення успіху й мотивація уникнення невдачі, й емоційна сфера, пов'язана з тривожністю індивіда.

Предметом дослідження виступає визначення впливу рівня тривожності на мотивацію досягнення успіху в підлітковому віці.

Гіпотеза: мотивація досягнення успіху, уникнення невдачі і тривожність тісно взаємозв'язані. При цьому низький рівень тривожності пов'язаний з мотивацією досягнення успіху, а високий рівень тривожності - з мотивацією уникнення невдачі.

Мета нашого дослідження полягає в виявленні впливу шкільної тривожності на мотивацію досягнення успіху.

Задачі дослідження: обробка літератури з визначеної теми; проведення діагностичного дослідження; розробка рекомендацій щодо зниження рівня тривожності й підвищення мотивації досягнення успіху.

Методами дослідження виступали: теоретичний аналіз літератури; тестування; математична обробка даних.

У ході дослідження нами були використані наступні методики: методика діагностики рівня шкільної тривожності Філліпса, мета якої – визначення рівня шкільної тривожності; методика діагностики особистості

на мотивацію до успіху Т.Елерса, спрямована на дослідження рівня мотивації досягнення успіху; методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т.Елерса, яка дає можливість визначити рівень розвитку мотивації до уникнення невдач; методика діагностики рівня готовності до ризику Шуберта, спрямована на визначення рівня готовності до ризику.

Експериментальне дослідження було проведене в загальноосвітній школі № 68 м. Кривого Рога. Вибірка складала 30 осіб 7-В класу, середній вік досліджуваних – 12 років.

Практична значущість дослідження полягає у тому, що одержані результати дозволять визначити основні напрями вдосконалення діяльності викладачів по формуванню мотивації досягнення і зниження рівня тривоги у дітей; допоможуть розробити рекомендації для педагогів по вдосконаленню навчально-виховного процесу.

Результати діагностики особистості на мотивацію до успіху Т.Елерса представлені у таблиці №1.

Таблиця 1

Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т.Елерса

Рівень мотивації до успіху			
низький	середній	помірно високий	дуже високий
3%	40%	37%	20%

Одержані дані вказують на те, що досліджувані мають середній рівень мотивації досягнення успіху. Також простежується тенденція до помірно високого рівня. Як ми вважаємо, це пояснюється тим, що оволодіння ними своєю поведінкою пов'язане з такими труднощами, як невміння стійко керуватися певною метою, систематично здійснювати самоконтроль, а також із притаманними дітям навіюваністю, імпульсивністю [4].

Результати діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач представлені у таблиці №2.

Таблиця 2

Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т.Елерса

Рівень мотивації до уникнення невдач			
низький	середній	помірно високий	дуже високий
13,3%	40%	33,3%	13,3%

Як видно низький і дуже високий рівні мотивації до уникнення невдачі проявляються незначно. Спостерігається домінування середнього рівня мотивації до уникнення невдач. На наш погляд, це зумовлюється нестійкістю мотивації й несформованістю системи ціннісних орієнтацій.

Порівняння результатів діагностики особистості на мотивацію досягнення успіху й діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач дає можливість спостерігати яка мотивація найбільш виражена (див. табл. №3).

Таблиця 3

Переважаюча мотивація

Мотивація на невдачу	Невиражений мотиваційний полюс		Мотивація на успіх
	Ближче до невдачі	Ближче до успіху	
12%	19%	31%	38%

Результати дослідження показали, що переважаючою є мотивація досягнення успіху. Це пояснюється тим, що у підлітків домінуючим особистісним мотивом є прагнення бути не гіршим за інших, не втратити своє Я. Проте яскраво представлений і невиражений мотиваційний полюс (близько 50%), що пояснюється несформованістю мотиваційної сфери.

Результати діагностики ступеня готовності до ризику представлені у таблиці №4.

Таблиця 4

Методика діагностики ступеня готовності до ризику Шуберга

Рівень готовності до ризику				
надмірна обережність	схильність до обережності	середній рівень готовності до ризику	схильність до ризику	надмірна схильність до ризику
26%	40%	20%	7%	7%

Результати дослідження показали, що дітям не властива схильність до ризику. Переважаючою є схильність до обережності – 40%. Взагалі підліткам властива схильність до ризику, але представлені дані свідчать, навпаки, про схильність до обережності. Можливо, це обумовлено тим, що досліджувані - молодші підлітки, і тому вони менш схильні до ризику, ніж, наприклад, старші підлітки.

У результаті діагностики рівня шкільної тривожності за методикою Філліпса отримані наступні результати (див. табл. № 5).

Таблиця 5

Методика діагностики рівня шкільної тривожності Філліпса

Загальний рівень тривожності			
низький	середній	підвищений	високий
10%	63%	27%	0%

Отримані дані вказують на те, що високого рівня тривожності не спостерігається. Загальний рівень тривожності у досліджуваних середній. Це пояснюється тим, що в підлітковому віці Я-образ стає дуже нестійким,

втрачає свою цінність. Підліток особливо гостро відчуває суперечливість, невпорядкованість свого Я, що зумовлене невизначеністю рівня домагань, труднощами переорієнтації з оцінювання інших на самооцінювання [4].

Методика діагностики рівня шкільної тривожності Філіпса дозволяє порівняти фактори тривожності (див. табл. №6).

Таблиця 6

Методика діагностики рівня шкільної тривожності Філіпса

Фактори	Рівень тривожності			
	низький	середній	Підвищений	високий
1. Загальна тривожність в школі.	20%	37%	40%	3%
2. Переживання соціального стресу.	17%	63%	20%	0%
3. Фрустрація потреби в досягненні успіху.	30%	63%	7%	0%
4. Страх самовираження.	0%	43%	40%	17%
5. Страх ситуації перевірки знань.	23%	20%	27%	30%
6. Страх невідповідності очікуванням.	23%	40%	20%	17%
7. Низька фізіологічна опірність стресу.	47%	30%	23%	0%
8. Проблеми і страхи у відносинах з вчителями.	30%	57%	10%	3%

Як показали результати дослідження, у дітей переважає страх ситуації перевірки знань і страх самовираження. Це обумовлено тим, що підліток усіяко намагається реалізувати свою потребу в утвердженні позиції дорослої людини, але відсутність психічних можливостей заважає досягненню цієї мети [4]. На найнижчому рівні проявляється такий фактор тривожності як проблеми і страхи у відносинах з вчителями. Це пояснюється тим, що дуже великий вплив на підлітка має педагог. Його об'єктивна, справедлива, вимоглива і разом доброзичлива оцінка сприймається підлітком без внутрішнього спротиву, стимулює його працю над собою [4].

Володіючи необхідною інформацією щодо особливостей мотивації досягнення успіху, уникнення невдачі і особливостей рівня тривожності, ми маємо нагоду їх зіставити і порівняти (див. табл. №7).

Таблиця 7

Переважаюча мотивація							
Мотивація досягнення успіху				Мотивація уникнення невдачі			
Рівень тривожності							
низький	середній	підвищений	високий	низький	середній	підвищений	високий
19%	56%	25%	0%	0%	71%	29%	0%

Отримані дані показали, що в досліджуваних з переважанням мотивації досягнення успіху спостерігається нижчий рівень тривожності. Досліджуваним же з домінуванням мотивації уникнення невдачі властивий вищий рівень тривожності. Це свідчить про взаємозв'язок між мотивом досягнення успіху, уникнення невдачі і рівнем тривожності.

В цілому задачі дослідження виконані. Гіпотеза нашого дослідіу підтвердилась. Результати дослідження показали взаємозв'язок між рівнем тривожності та мотивом досягнення успіху, уникнення невдачі. При цьому, низький рівень тривожності пов'язаний з мотивацією досягнення успіху, високий рівень тривожності - з мотивацією уникнення невдачі.

Проблему впливу шкільної тривожності на мотивацію досягнення успіху треба досліджувати і надалі, бо підвищена тривожність може дезорганізувати будь-яку діяльність дитини, її вчинки, поведінку, що в свою чергу приводить до заниженої самооцінки, невпевненості в собі.

На основі проведеного дослідження нами були розроблені рекомендації, які ми плануємо запровадити у подальшу практичну роботу.

1. Шкільному психологу ознайомити вчителя-предметника з результатами діагностики індивідуально-типологічних властивостей учнів класу з метою подальшої реалізації індивідуального підходу до учня в процесі навчання й виховання.

2. Шкільному психологу необхідно проводити тренінги щодо розвитку комунікативних здібностей учнів з метою зменшення рівня їх тривожності.

3. Розробити систему бесід щодо емоційного стану підлітка для батьківського всеобучу.

Список використаних джерел

1. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навч. посібник, /С.С.Занюк.- К.:Либідь, 2002.-371с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы./Е.П.Ильин, - СПб.: Питер,2000. - 296 с.
3. НюттенЖ.Мотивация, действие и перспектива будущего./Ж.Нюттен,- М.:Смысл, 2004.-608 с.

4. Савчин М.В. Вікова психологія: Навч. посібник, / М.В.Савчин, Л.П.Василенко,- К.: Академвидав, 2005.— 360 с.
5. Фрэнкин Р. Мотивация поведения./Р.Фрэнкин - СПб.: Питер, 2003.- 651с.
6. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения./Х.Хекхаузен,- СПб.: Речь, 2001.- 193 с.